

Csíksomlyó mint lelki-szellemi központ

- Turisztikai fejlesztési koncepció-

2014

Consiliul Județean Harghita
Harghita Megye Tanácsa
Harghita County Council

Tartalom

Előszó – 3.

Bevezető – 6.

Úton Csíksomlyó fele: Hargita megye látványosságai – 8.

I. Csíksomlyó, és a helyi szereplők – 9.

A kegytemplom és a ferences rendház – 9.

További társadalmi szereplők – 11.

II. Lelki-szellemi központ kialakítása – 13.

II. 1. Mária-köszöntők – 16.

II.1.1. Tematika javaslat zarándok-hétvégékre – 18.

II.2. Tematikus zarándoklatok – 28.

II.3. Szakmai továbbképzések – 31.

II.3.1. Hitéleti képzés – 31

II.3.2. Zarándoklatvezető képzés – 33

II.4. Alternatív programok a kegyhelyen – 35.

III. Egyéb tartalmak, **terjesztés, marketing és értékesítés** - 37.

ELŐSZÓ

Walter Kaspertől származik az idézet: „előfordulhat, hogy az Egyház a belső regresszió útját választja”. Mi lehet számunkra a kitörési út ebből a vizionált zsákutcából? Három kérdést kell megvizsgálunk: HOL állunk? MIT akarunk? MI volna a megoldás?

A lét szakrális, ezért az *ember*, mint Isten teremtménye *idejével* és a *térrel* együtt, amelyben él, szintén szakrális. Isten szakrális teremtménye viszont atomizálódik, eladósodik és elbutul. Vészreflex alakul ki, amely rövidtávú gondolkodást, demotivációt és állandó nyugtalanságot eredményez. Ez a vészreflex csökkenti az érzelmi intelligenciát és a szociális érzékenységet. Nehéz életdöntéseket hozni a bizonytalanságban, márpedig a körülöttünk lévő társadalom biztonságérzete napról napra drasztikusan csökken.

A *homo sapiens* lassan *homo videns*-szé alakul át a szemünk láttára. Katolikus feladat, hogy a *homo sapiens*-nek visszaadjuk a hivatását, létének az értelmét. A magára hagyatott embert, újra a beavatás útjára kell állítani. Két szóellentétpárt szeretnék itt megjeleníteni: *kiavatás* vs *beavatás*, *deszakralizáció* vs *reszakralizáció*.

A *homo sapiens* újra meg kell tanítani arra, hogy a fogyasztás buta maximalizálása helyett, tanuljon meg saját szakrális idejével bánni, és szakrális tereiben élni. Erre szükséges a szellemi lehetőségeinket és kínálatunkat kihegyezni, hiszen nem mindegy, hogy mit teszünk a nap 24 órájában.

El is érkeztünk ezzel az idődiskurzushoz, vagyis a múlt, jelen, jövő rövid elemzéséhez. A múlt ismerete nélkül nem tudjuk érteni a jelen történéseit, így kis esélyünk van arra, hogy megfelelő döntéseket hozzunk a jövőre nézve. A jelen komoly döntései viszont elengedhetetlenek a jövőre nézve, hiszen csakis a jövőben van lehetőségünk a változtatásra: a *jövő* a változás lehetősége.

A belső regresszió helyett tehát, amelyet Walter Kasper mint jövőbeli lehetőséget említ, fontos, hogy a jelenben olyan döntéseket hozzunk, olyan lehetőségeket építsünk ki, amelyek meggátolják ennek a negatív vízióknak a beteljesedését.

Ebben a munkánkban segítségünkre vannak a szakrális erőterek, mint például Csíksomlyó, ahol – joggal mondhatjuk, hogy – az ég közelebb van a földhöz. Csíksomlyó egy olyan szakrális tér, amelyre a Jóisten jobban odafigyel. Modernebb szóval élve: Csíksomlyón egy isteni „brand” működik, melyet jelenleg 3 oszlopon próbálunk felhasználni.

1. **Szakrális projektek, tervek.** Modern társadalmunkban kiégett és reménytelen emberek tömegei veszítik el a hitüket. A jelentkező szakrális éhségre olyan szervezett lelki megoldásokat kell nyújtsunk, amelyek kontrollunk alatt maradnak és katolikus hitünket, tradíciókat híven tükrözik. Ilyen élő terveink a Mária Út, a Zarándok Hétvége (Mária-köszöntő) és az a szellemi-lelki központ, amelynek kialakításán most dolgozunk, és amely tervei szerint összefogja a Csíksomlyón zajló szakrális kezdeményezéseket.
2. **Gazdasági projektek, megvalósítások.** A csíksomlyói konferencia központunk, a hotel részével, éttermével és képzési felületeivel arra hívatott, hogy a modern piaci koncepció fogaskerekei között is fenntartsa anyagilag önmagát és fejlessze gazdaságilag – katolikus érdekek mentén – a magyar élettér legfontosabb kegyhelyét. Saját termékek kifejtése, a kis- és középvállalkozók megszólítása és gazdasági integrálása egyre sürgetőbb feladatok e témakörben.
3. **A szellemi projekt** a harmadik pillér. A szellemi szinergiára törekvő Pro Educatione Egyesület egy olyan főegyházmegyei kezdeményezés, amely leginkább arra hívatott, hogy összehangolja és Csíksomlyóról segítse a főegyházmegye felnőttképzési törekvéseit. Mint hálózat professzionális kommunikáció kiépítésére törekszik mind a tagszervezetek, mind a külső forráslehetőségek között. Egy olyan élő rendszerhez hasonlítható, amelyben a tagok figyelnek egymásra, egymást kiegészítik és felelősséggel tartoznak – közös érdekeik védelmében folytatott – tevékenységeikért. Elég, ha magunk elé képzeljük a körforgalmak organikus működését, szembeállítva a stoplámpás útkereszteződésekkel, amelyek megbénítják a forgalom szerves előrehaladását.

E három pillért kapcsolja össze az a lelki- szellemi központ, amely Csíksomlyón jön létre abból a célból, hogy a meglévő és működő szakrális programokat egy felületre hozza (elektronikus és nyomtatott formában), egységes kompakt kínálatként tárja a zarándokok elé, kiegészítve szellemi töltetű programkínálattal. (A lelki-szellemi központ programkínálata a jelen

dokumentum későbbi fejezeteiben olvasható, lásd a 13. oldaltól kezdődően. **A központ marketingjével kapcsolatos elemekről, az értékesítés módjáról és más zárandok és turisztikai ajánlatokkal való összekapcsolódási lehetőségekről részletesebben szintén egy későbbi fejezetben foglalkozunk, a 37. oldaltól kezdődően.)**

Krisztus nem passzív, hanem aktív létre hív meg minket. Az Egyház küldetését a társadalomban manapság inkább a „*global-player*” kifejezéssel lehet leginkább visszaadni. Ebben a kontextusban az Egyháznak nem az a feladata, hogy megítélje, hanem inkább az, hogy formálja a világot. Ha nincsenek konfliktust megoldó közösségi dinamikák, akkor a közösségek feloldódnak. Legfontosabb kihívásunk a kor kérdéseire felelni: *érteni, értelmezni* és *elemezni* a társadalmat, talán fontosabb, mint valaha. A *formális, non-formális* és *informális* oktató-nevelő programok tárházával választ kell adnunk a nagy társadalmi kérdésekre, az emberek lelkében meghúzódó dilemmákra és félelmekre.

Hiszek a Katolikus Egyház erőforrásaiban. Olyan kiaknázatlan humán, szellemi, történelmi és kapcsolati erőforrásaink vannak, amelyek nagy lehetőségeket rejtegetnek még hivatásunk és küldetésünk aktív megéléséhez. Meg kell tanuljuk ezeket felfedezni és használni.

Csíksomlyó, 2013. október

Dr. Szakács F. Sándor

Operatív igazgató

BEVEZETŐ

A **Recultivatur** nemzetközi projekt (www.recultivatur.eu) vallási értékek megőrzése, a vallási turizmus fejlesztése céljából jött létre. Jelen –helyi fejlesztési- koncepció szerves részét képezi ennek a nemzetközi projektnek, amelyet az Európai Unió Délkelet-Európai Transznacionális Együtműködési Programja (SEE – South-Eastern Europe) támogat, és amelynek hazai partnere **Hargita Megye Tanácsa**. Tekintve, hogy Romániában a vallási turizmusban rejlő lehetőségek meglehetősen kevésbé vannak kihasználva, a projekt romániai partnere különösen fontosnak tartja, hogy a meglévő **vallási-kulturális értékek** nagyobb figyelmet kapjanak. **Ezért képezi prioritás tárgyát a megyei turisztikai fejlesztési stratégiában és a különféle fejlesztési elképzelésekben a vallási kulturális értékek feltárása, tudatosítása és a gyakorlati fejlesztési programokba való beépítése.**

A projekt hazai megvalósításai **három vonalon zajlanak**: egyrészt a Mária Út zarándok útvonal fejlesztéséhez kapcsolódnak, másrészt Csíksomlyó, mint szakrális központ fejlesztését célozzák, harmadrészt pedig az erdélyi református templomok tematikus útját dolgozzák ki és népszerűsítik.

A **Mária Út** nemzetközi zarándokútvonal hazai szakaszainak építésében Hargita megye élen jár. Amellett, hogy a megyében több kiépített útvonal is létezik (összesen 5), amelyek Csíksomlyóra vezetnek (megyei szinten 60-65%-ra tehető a főútvonal, 70-75%-ra tehető a mellékútvonalak irányjelzéseinek és főbb eligazító jelzéseinek kivitelezése¹), a Megyei Tanács támogatása és a Mária út koordinátor és önkéntesek munkája révén Csíksomlyón és környékén több kisebb, fél napos vagy egész napos meditációs útvonal is kiépült. A Mária Út zarándok útvonalainak a használatba vétele által gyakorlatilag egy hármastétel valósul meg térségünkben: a keresztény értékek megőrzése és továbbadása, a vallási és kulturális értékek előtérbe helyezése és használata, a spiritualitás zarándoklatok általi vonzóbbá tétele. A Hargita megyei zarándokutakra vonatkozó turisztikai fejlesztési törekvések a projektben főként azt célozzák, hogy a külön szín és számrendszerrel ellátott, már kiépített útvonalak kapcsán a lehető legtöbb hasznos információt összegyűjtsék útvonalak szerinti, és azokat a helyi kulcsszereplőkkel (különösen: önkormányzatok, civil szervezetek, helyi vállalkozások és

¹ Lásd: Hargita Megyei Zarándokutak. Turisztikai Fejlesztési Koncepció.

egyházi intézmények képviselőivel) megvitatva egy egységes zárandok-kalauzba adják ki a turisták és zárandokok segítése érdekében. A Mária út megyei kialakításának folyamatában tehát nagyon fontos megtervezni a kapcsolódó turisztikai és más jellegű helyi termékeket és szolgáltatásokat, amelyek lehetnek szorosan kapcsolódó (szállás, étkezés, tájékoztatás típusú) vagy alkalmi igénybevételű (elsősegély, bevásárlás, szállítás típusú) szolgáltatások. Emellett az élmény-típusú kínálatra (pl. vallási, kulturális események, stb.) és a zárandoklathoz lazán kapcsolódó elemekre (pl. védett területek vagy az aktív turizmus lehetőségek feltüntetése) is figyelmet fordítanak a fejlesztési projektben. Hiszen a Mária út nem csak egy útvonal, hanem egy élmény, amelyhez hozzátartoznak különböző vonzerők és szolgáltatások is. A Mária út megyei szakaszait célzó átfogó fejlesztések elsősorban két típusú kínálatot helyeznek előtérbe: a napos bontású zárandoklatokat és turisztikai programokat, valamint a tematikus zárandoklatok szervezését a Mária úton. (A Mária Úthoz kapcsolódó fejlesztésekről további információk a www.mariaut.ro oldalon olvashatóak.)

A Mária út legtöbb vonalának végpontja, a zárandoklat célpontja **Csíksomlyó, a szakrális központ** elérése, a kegytemplomba Mária lábához való megérkezés.

A Recultivatur projekt egy másik szakmai vonalon (ahogy azt fentebb jeleztük) a szakrális központ turisztikai fejlesztésére tesz kísérletet. Ez a szakrális fejlesztés arra irányul, hogy a kegyhelyen egy naptári év folyamán zajló vallásos, spirituális, kulturális programokat számba vegye, a szükség és lehetőség szerint bővítse, és olyan programkínálatot állítson össze, amely vonzó mind a zárandokok, mind a turisták számára. Különböző elemei vannak ennek a fejlesztésnek. Egyrészt a kegyhelyen zajló, rendszeresen megszervezett zárandokprogramokra fókuszál, mint a Mária-köszöntők (első szombati ünnep). Ezekhez több napos, lehetőleg a zárandokhétvégére épülő programot dolgoz ki és kínál. Emellett a kegyhely búcsús programjait és Mária ünnepeit emeli ki, ehhez társítva további olyan lelki és kulturális programokat, amelyek az év folyamán Csíksomlyón zajlanak. A szakrális térben létrejövő lelki-szellemi központ ugyanakkor tematikus zárandoklatok szervezését is kezdeményezi, elősegíti (lehetőleg a Mária út útvonalait használva), továbbá a szakemberek képzéséhez is tartalmat dolgoz ki. Itt elsősorban a lelki, hitéleti képzésnek valamint a zárandoklatvezető képzésnek van prioritása. A csíksomlyói lelki-szellemi központ fejlesztésével a lelki-szellemi élet felpezsdítését kívánjuk elérni, az átfogó éves programkínálat és a helyi szolgáltatás-csomag kialakítása további zárandokok és turisták

bevonását és helyben tartását segíti, ugyanakkor a rendszeres és rendszerezett tájékoztatás a kegyhelyen zajló programokról a kegyhely programkínálatának népszerűsítését szolgálja. A szakrális központ honlapja: www.zarandokkozpont.ro.

A projekt a harmadik szakmai vonalon az erdélyi református templomok tematikus útjának kidolgozásával foglalkozik. Erdélyben számos református templom létezik, melyek mentén több turisztikai adottság és látványosság is található. Ezek kapcsán elsősorban információgyűjtés zajlik, majd a református templomok és az azok mentén fellelhető látványosságok összességét foglalja egységes turisztikai csomagba a fejlesztés. Ez a csomag mint turisztikai termék kerül népszerűsítésre.

A Recultivatur projekt, és az azon belül kezdeményezett vallásturisztikai fejlesztések Csíksomlyóhoz kapcsolódnak, így hozzáadnak valamit ahhoz, hogy a kegyhely megtalálja méltó helyét a nagy európai zarándokközpontok sorában, és hogy egy vallási-kulturális szempontból gazdag desztinációvá változzon.

Úton Csíksomlyó fele: Hargita megye látványosságai

Hargita megye Románia középső részén, Belső-Erdély keleti részén található. A repülővel Romániába látogató turistának néhány órás utat kell megtennie, ha a megyeközpont környékére akar érkezni, kárpótol ezért viszont a tiszta levegő és a helyenként még érintetlen természeti környezet. (Repterek: Marosvásárhely–Târgu Mureș, Kolozsvár–Cluj Napoca, Bukarest–București, Szeben–Sibiu).

Hargita megye neve a Hargita-hegységre utal, amelyben a megye második legnagyobb hegycsúcsa magasodik (Madarasi-Hargita, 1801 m). Az ideérkező turista hegyes és dombos-lankás vidékeken egyaránt barangolhat. Keleten ugyanis a Keleti-Kárpátok határolja, nyugati részét szelídebb, lankás dombvidék alkotja (Udvarhely). Továbbá a megye életének fontos fűzére a „Székely-medencesor”, amely északról dél felé alkot medencesort Bélbor–Borszék–Gyergyó–Csík vonalán. Ez a környék a hegyeinek vulkanikus eredetéből fakadóan, rendkívüli természeti szépségek és erőforrások lelőhelye, mint a Szent Anna krátertő a Csomádban, a Mohos hegyiláp, a sokszáz borvízforrás, a Gyilkos-tó és környéke, a Nagybagmász-hegység sziklái, a Gyimesi szoros.

A megye nagyobb városai: Csíkszereda, Székelyudvarhely és Gyergyószentmiklós, ugyanúgy

ajánljuk viszont a falusi vendégszeretetet kipróbálni, melyre számos panzió vagy gazda ad lehetőséget. A zarándokoknak a Mária Út székelyföldi útvonalait érdemes bejárni.

Ismerje meg Csíksomlyó környékének kulturális örökségét is! Műemlékeket (Csíkszeredában a Mikó-vár, templomok, a Márton Áron Gimnázium épülete), múzeumokat (pl. Csíki Székely Múzeum a Mikó-várban, Márton Áron Múzeum Csíkszentdomokoson) vehetnek útjukba. Számos rendezvényen (l. a füzet végén) gazdagodhat az idelátogató a székelyföldi hagyományok és a székely élettér sajátosságainak ismeretével, mint pl. farsangi szokások, Székelyföld Napok, Ezer Székely Leány Napja, Csíkszeredai Régizene Fesztivál. (Forrás: www.hargitamegye.ro)

I. CSÍKSOMLYÓ, ÉS A HELYI SZEREPLŐK

Ahhoz, hogy a Csíksomlyó szakrális központ fejlesztésére irányuló kezdeményezések megfelelő eredményt érjenek el, fontos ismerni azokat a vallási, kulturális, helytörténeti elemeket, amelyek a kegyhely életében kulcsfontosságúak, valamint a helyi szereplők körét, akik a különféle programokat és kezdeményezéseket a kegyhelyen működtetik. Ezt az ismertetőt a kegytemplom, a kegyszobor és a ferences rendház rövid bemutatásával kezdjük. (Az információk elsősorban a csíksomlyói ferencesek honlapjáról származnak.)

A kegytemplom és a Ferences rendház

A csíksomlyói kegyhely elemeit tekintve – a ferences testvérek feljegyzései alapján² - több részből tevődik össze: gótikus templom, barokk templom és ennek tartozékai, kegyszobor, csodák a kegyhelyen.

A feljegyzések szerint a kegyhelyen megtelepedett ferencesek 1442-1448 között építették fel először a gótikus stílusú templomot, amelyet Sarlós Boldogasszony tiszteletére szenteltek fel 1448-ban, és amely több javítás után is eredeti alakjában fennállott egészen 1802-ig. Akkor lebontották és anyagát beledolgozták a mostani barokk templom falaiba. A barokk

² www.csiksomlyo.ro

templomot 1804-ben kezdték építeni, és 1876-ban fejezték be teljesen. Ugyanebben az évben, augusztus 20-án szentelték fel.

A templom legértékesebb tárgya a Szűz Mária kegyszobor, amely a XVI. század elején hársfából készült, reneszánsz stílusú alkotás. Magassága 2,27 méter, és emiatt említik úgy, mint a világon ismert kegyszobrok közül is a legnagyobb. A napba öltözött Asszonyt ábrázolja, lába alatt a holddal, fején tizenkét csillagból álló koszorúval. Ugyanakkor királynőként is ábrázolja Szűz Máriát, hiszen fején korona van, jobb kezében jogart tart, bal karján pedig szent Fiát, a világ Megváltóját tartja.

A kegyhelyen a Mária szobor áll a középpontban. A századok folyamán a kegyszobornál nagyon sok csoda történt, mondák és feljegyzések alapján sok ima meghallgatásra talált. Erről tanúskodik a kegyszobor körül elhelyezett számos márványtábla.

A kegyhelyhez szorosan kapcsolódik a kolostor, amely mai alakjában az 1773-1779-es években épült fel. Korábban a gótikus templommal egyidőben épített kisebb kolostor létezett, amelyet főként a tatár betörések pusztításai miatt kellett az 1700-as éves folyamán újjáépíteni.

„A csíksomlyói kolostor keletkezésétől fogva Csík vallási és szellemi központját képezte, temploma pedig a kezdetektől búcsújáráhely volt. Mindig vonzó és gyűjtő hely, amelyet tömegesen felkeresnek, és ahová szívesen jönnek” – írja Fr. Urbán Erik atya a Csíksomlyó Üzenete című kiadványban.³ Ma a kegyhely központi nagybúcsúja a pünkösdi búcsú, amelyre több százezer ember zarándokol el, de több ezres tömeget gyűjt ide az őszi Mária neve búcsú és a hónap első szombatjára szervezett Mária-köszöntő is. Valamennyi nagyobb kegyhelyi programot a Szűzanya iránti nagy tisztelet és kegyelet alakította ki. Ugyanakkor ahhoz, hogy egyre több egyéni és közösségi zarándoklat szerveződik a kegyhelyre és annak környékén is, ehhez nagymértékben hozzájárultak társadalmi változások is.

Ahogy ft. dr. Tempfli Imre fogalmaz: „Nyugaton látni és tapasztalni, hogy mennyire felgyorsult az élet. Az embernek alig jut ideje a lelkére. Az mindig valahol a mindennapi élet gondjai és problémái után kullog. Ugyanakkor az is észlelhető, hogy milyen látogatottak és keresettek újabban a lelkigyakorlatok és a missziók. Az emberek egyre többen érzik úgy, hogy lelküknek is szüksége van pihenésre és kikapcsolódásra, táplálékra és továbbképzésre.

³ IV. évfolyam 3. szám. 2012. Mária neve napja

Ezért is keresnek fel annyian egy-egy hétvégére valamilyen kolostort vagy lelkigyakorlatos házat, sokszor egyedül, máskor családotól, hogy ott lelkileg is megpihenjenek. Külön meg szeretném említeni a zarándoklatokat. Azok itt, nyugaton reneszánszukat élik. [...] Felfigyeltem arra a nagy lelkesedésre, amely az útvonal [*zarándok útvonalak – szerk. megjegyzés*] által érintett egyházközségekben támadt. Mivel magyarázható ez a nagy érdeklődés? Szerintem azzal a felismeréssel, hogy az anyagi nem minden, hanem vannak az élet és a boldogság számára tartalmasabb értékek is. Ezeket az Isten által lelkünkbe írt értékeket pedig csakis a lelkigyakorlatok, a missziók és legfőképp a zarándoklatok hozzák felszínre.”⁴

További társadalmi szereplők

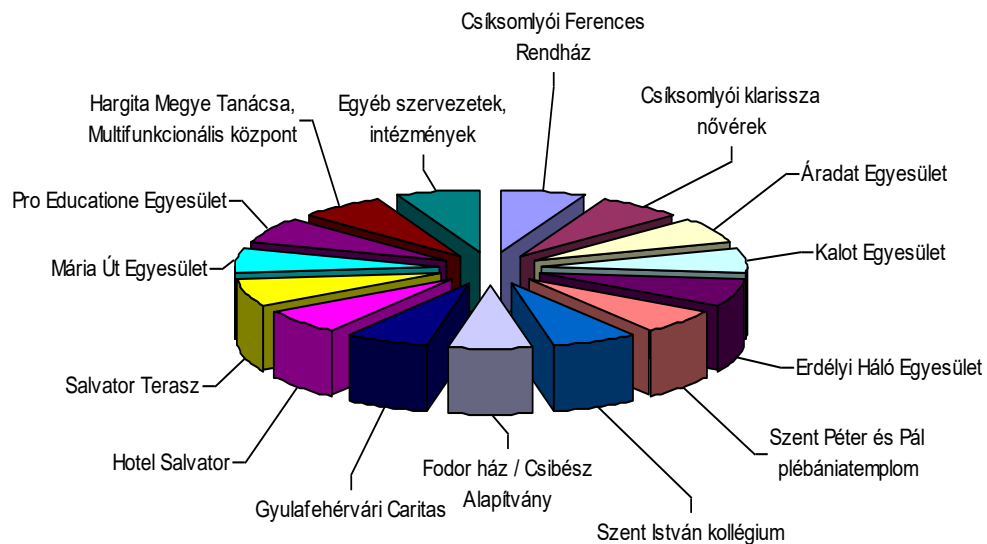
Csíksomlyón a kegytemplom és a ferences rendház mellett több egyházi és/vagy egyház-közeli intézmény, szervezet is működik. Lelki és szellemi töltetű programkínálatukkal kiegészítik a kegyhely által zarándokok és turisták számára nyújtott lehetőségeket. A lelki-szellemi központ kialakítása ezekkel az intézményekkel és szervezetekkel partnerségben valósul meg. Partnerségben főként a katolikus egyház helyi intézményeivel, valamint azokkal a keresztény szervezetekkel, akik Csíksomlyóra gyakran szerveznek lelki-szellemi töltetű programokat. Ahogyan azt az alábbi ábra is mutatja, valamennyi szereplőnek jut egy „tortaszelet”, hiszen mindannyian Csíksomlyón (is) tevékenykednek, gazdagabbá téve ezáltal a kegyhely kínálatát. (Társadalmi hatásuk és feladatvállalásuk valószínűleg nem azonos mértékű, de itt nem ezt kívánjuk méltatni, hanem az aktív és bevonható helyi szereplők sokaságát kívánjuk megjeleníteni.) A legfontosabb intézményi szereplők tehát:

- **Csíksomlyói Ferences Rendház**
- **Csíksomlyói klarissza nővérek**
- **Áradat Egyesület**
- **Kalot Egyesület**
- **Erdélyi Háló Egyesület**
- **Szent Péter és Pál plébániatemplom**

⁴ Csíksomlyó Üzenete, IV. évfolyam 2. szám, 2012. Pünkösöd

- **Szent István kollégium**
- **Fodor ház / Csibész Alapítvány**
- **Gyulafehérvári Caritas**
- **Hotel Salvator**
- **Salvator Terasz**
- **Mária út Egyesület**
- **Pro Educatione Egyesület**
- **Hargita Megye Tanácsa, Multifunkcionális központ**
- **Egyéb szervezetek és intézmények.**

1. ábra: A legfontosabb intézményi szereplők Csíksomlyón

II. LELKI-SZELLEMI KÖZPONT KIALAKÍTÁSA

A Csíksomlyón megvalósításra kerülő lelki-szellemi központ mintegy összefogja a zarándokok és a turisták számára a kegyhelyen létező és működő programkínálatokat. Elsősorban a helyi szereplők által kialakított lelki és szellemi felüdülést szolgáló programokat kínálja, de emellett az alkalmi jelleggel Csíksomlyóra hozott programokról is tájékoztat. A központ **céljai** többértékűek:

- közös vízió kialakítása a helyi szereplőkkel együttműködésben a lelki és szellemi élet felpezsdítése érdekében Csíksomlyón;
- zarándokok és turisták részére Csíksomlyón felkínált lelki-szellemi programok összegyűjtése és kiadása egy tájékoztató füzetben, emellett hely- és vallástörténeti anyagok (írott és filmes anyagok) kínálata;
- zarándokok és turisták részére összeállított alkalmi program- és szolgáltatáscsomagok kínálatának kialakítása;
- rendszeres és rendszerezett tájékoztatás a kegyhelyen zajló lelki-szellemi vonatkozású programokról az erre a célra létrehozott honlapon és a különféle média-csatornákon keresztül;
- hazai és külföldi zarándokok és turisták vonzása és bekapcsolása helyi programokba.

Ezeket a célokat első lépésekben a fentebb felsorolt partnerek bevonása révén a következő eszközök segítségével kívánjuk elérni (az együttműködés tárgya, várható gyakorlati eredmények):

- Közös fejlesztési koncepció kidolgozása a csíksomlyói lelki- szellemi központról a helyi kulcsszereplők bevonásával;
- Hely- és vallástörténeti ismertető, népszerűsítő videó Csíksomlyóról – „Csíksomlyó Üzenete” címmel;
- Arculati elemek kidolgozása a csíksomlyói lelki- szellemi központnak: identitás elemek, dizájn, marketing terv;

- A kegyhelyen zajló lelki-szellemi programok összeállítása, egész évre vonatkozóan, havi bontásban, amelyet kiegészítenek zarándokok és turisták részére összeállított program- és szolgáltatáskínálatok;
- Nyomtatott anyagok összeállítása népszerűsítés céljából: többnyelvű tájékoztató brosúra és programfüzet az éves programkínálat alapján;
- Honlap létrehozása és működtetése a lelki- szellemi központ részére;
- Egyeztetés az év folyamán zajló programok és események szervezőivel, és munkamegosztás megszervezése.

A lelki-szellemi központ kialakításának célkitűzései illeszkednek a **Hargita Megye turisztikai fejlesztési és kulturális fejlesztési stratégiáiban** megfogalmazott főbb fejlesztési irányvonalakhoz. Ezeknek megfelelően a turisztikai stratégia SWOT analízise különösen is kiemeli az erősségek között a természeti és kulturális örökség vonalon is a Csíksomlyó és a somlyói pünkösdi búcsú szerepét a turisták és zarándokok vonzásában. Ugyanakkor ez a dolog (fejlesztési) potenciálként is megjelenik, hiszen egyre nő az érdeklődés a helyi és regionális értékek iránt, az autentikus kulturális – népi örökség mellett a természeti erőforrások nyújtotta csend és nyugalom rejt önmagában kiaknázható lehetőségeket. Csíksomlyón a kegytemplom, a ferences kolostor és a „nyereg” (a Hármashalom oltárral) jelenti a központi helyet, a pünkösdi ünnep és az egyházi év további somlyói programjai jelentik a tartalmat. Ezt egészíti ki az Ezer Székely Leány napja mint fesztiválprogram. A stratégiában összefoglalt egyik elemzés/kutatás szerint az ismertség és népszerűség tekintetében Csíksomlyó rendelkezik a második legjobb mutatóval, míg a desztináció szempontjából Csíksomlyónak van második legnagyobb népszerűsége Hargita megyében. A vallásturizmus a felmérés alapján a negyedik helyen áll a különböző turizmus-típusok népszerűsége szempontjából. A vallásos és kulturális turizmus több esetben is összetalálkozik, gyakran részlegesen vagy teljesen is fedi egymást, így van ez az Ezer Székely Leány Napja vagy a pünkösdi Csíksomlyói búcsú kapcsán is.

Megyei szinten a **kulturális stratégia** irányvonalat szab a kulturális programok „tengerében” abban az értelemben, hogy javasolja, hogy a kulturális tevékenységek és programok szervesen illeszkedjenek a térségi fejlesztéspolitikai folyamatokba. Így a Csíksomlyón zajló lelki-szellemi és kulturális vonatkozású programok esetében is fontos, hogy a különféle

programok illeszkedjenek a helyi fejlesztési folyamatokba. Amennyiben illeszkednek, aktívan szerepet tudnak vállalni a térségi modernizációs folyamatokban is, továbbá segítik a térségi, kistáji és lokális identitások megerősítésének és megjelenítésének folyamatait.

A Csíksomlyó szakrális lelki-szellemi központ kialakítását és fejlesztését több vonalon képzeljük el, ezekből először 4 fő területen kezdeményezzük a fejlesztéseket, amelyek a későbbiekben tovább bővíthetők:

1. Mária-köszöntők (első szombati ünnep), zarándok hétvégék tematikus kidolgozásban 12 hónapra (pl. 2014. január – 2014. december periódusra)
2. Kompakt zarándok-csoportok zarándoklatának szervezése a kegyhelyre, lehetőség szerint Mária Úton, éves terv havi tematikus bontásban.
3. Szakmai továbbképzések: hitéleti képzés és zarándoklatvezető képzés a zarándokok és turisták jobb bevonása érdekében.
4. Alternatív programok a kegyhelyen. Ezek lehetnek egyházmegyei szervezetek által működtetett lelki-szellemi vonatkozású programok, de lehetnek külsős szereplők által Csíksomlyóra hozott tartalmas, a zarándokok és turisták számára is nyitott programok.

II. 1. MÁRIA KÖSZÖNTŐK

ZARÁNDOK HÉTVÉGÉK TEMATIKUS KIDOLGOZÁSBAN

A Mária-köszöntő (első szombati ünnep) kulcsfontosságú a csíksomlyói kegyhelyen, mint zarándok program nagyon jól működik. A résztvevők száma évről évre növekszik, az esemény egyre nagyobb népszerűségnek örvend. Fontos lépés lenne a program életében, ha sikerülne több napos zarándok programmá tenni, tartalmi bővítést rendelni hozzá. Munkacsoportunk ennek lehetőségét helyi kiegészítő programok hozzárendelésében látja, egy éves tematikus terv szerint. Szükséges tehát egy 12 hónapra (2014. január – 2014. december periódusra) kidolgozott tematikus terv havi bontásban. Az egyes hónapok témája alapvetően az egyházi év ünnepeihez, fontosabb egyházi eseményekhez, búcsúkhöz kapcsolódik.

Szükségesnek látjuk, hogy amennyiben a Mária köszöntők programját több naposra tervezzük, akkor:

- a „zarándok-hétfőnek” legyen egy íve
- legyen benne spirituális vezetés a zarándok részére
- legyen benne szakmai igényességű program zarándokok részére.

Vázlatos programterv javaslat, a zarándok-hétfője íve:

Csütörtök:

- A délután folyamán megérkezés
- 18.30 rózsafüzér imádkozása a kegytemplomban
- 19.00 szentmise a kegytemplomban
- 20.00 -21.00 között szentségimádás - 1 órás, nyitott, zenés a kegytemplomban
- 21.00 órától reggel 6-ig éjszakai virrasztás (a Salvator Hotel kiskápolnájában)

Péntek:

- de. 9 órától - információk, tájékoztató, térképek és prezentációs anyagok Csíksomlyóról. Cél: tudatosítani a zarándokokban és turistákban, hogy hova érkeztek, milyen kínálat áll rendelkezésükre a hétfője folyamán.

- a Klarisszák kolostorának látogatása, és lehetőség szerint egyéni vagy közös ima a klarisszákkal
- 15 órakor keresztút végzése a Jézus-hágón
- 19 órakor esti szentmise a kegytemplomban

Szombat:

- Délelőtt: előadás és műhelymunka a hónap témájához kapcsolódóan. Ezt Csíksomlyón működő és tevékenykedő civil és egyházi szervezetek vállalják fel, témák és szervezeti potenciál szerint.
- Egyéni csendes idő, elmélkedés, természetjárás igény szerint. Vagy rózsafüzér imádkozása a kegytemplomban az érkező zarándokcsoportokkal együtt, szentgyónás igény szerint, felkészülés a Mária-köszöntő ünnepére.
- 19 órakor Mária-köszöntő a kegytemplomban, fáklyás körmenettel zárul.

Vasárnap:

Igény szerint a vasárnap megszentelése szentmisével
 Hazautazás

Technikai részletek, kiegészítő információk:

- A legtöbb kegyhelyen információs táblákkal jelzik az adoráció helyszínét. Erre Csíksomlyón is szükség van. Javaslatunk, hogy konkrétan a Mária köszöntők alatt jelenjenek meg 4 nyelven információs táblák az adoráció helyszínére utalva.
- Szálláskínálatok tekintetében fontos, hogy központunk szorgalmazza a zarándok szállások kialakítását a kegyhelyen, valamint megjelölje és összefogja a zarándokok és turisták részére rendelkezésre álló egyéb helyi szálláslehetőségeket, konkrét címlistával, elérhetőségeket közzétéve.
- Étkezés tekintetében az előbbiekhöz hasonlóképpen fontos, hogy központunk szorgalmazza a zarándokszállásokhoz kapcsolódóan a zarándok-menük kialakítását, valamint megjelölje és összefogja a zarándokok és turisták részére rendelkezésre álló egyéb helyi étkezési lehetőségeket, konkrét címlistával, elérhetőségeket közzétéve.
- Központunk törekszik arra, hogy a kegyhelyen egy barátságos fogadókörnyezetet valamint családbarát környezetet biztosítson az érkező zarándokok és turisták számára.

- Központunknak fontos feladata a tematikus hétvégekre és zárándokcsoportokra való odafigyelés annak érdekében, hogy a tartalmi programkínálat legyen összhangban a felkínált tematikai vonallal, és a szervezés figyeljen az érkező zárándokcsoportok igényeire.

II. 1. 1. Tematika javaslat zárándok-hétvégekre

(havi bontásban 12 hónapra, 2013. január – 2014. december periódusra)

A lelki-szellemi központ éves javaslata általában egy nagyobb tematikát kínál havonta, ez gyakran az egyházi év ünnepeihez kapcsolódik. Az e köré szerveződő programkínálat viszont társadalmi vonatkozású nevelő-tanító céllal megfogalmazott lelki-szellemi táplálék. Az alábbi programterv fő vázát a csíksomlyói kegyhelyen már működő programok adták és adják, ezt egészítettük ki további kínálattal, illetve lehetőséget hagytunk „alternatív programok” címszó alatt még újabb események, programok, kínálatok beépítésére is.

Lelki-szellemi programok a kegyhelyen

JANUÁR

Időpont	Szervező intézmény(ek), szervezet(ek)	Témák, amelyekre az imák, elmélkedések, előadások és szentmise prédikációk épülnek
2014. jan. 1. Szűz Mária Isten anyja - főünnep	Csíksomlyói Ferencesek	Ünnepi szentmisék a kegytemplomban. Téma: Szűz Mária, Isten anyja. Lelki anyaság, apaság. Szűz Mária és a Mária tisztelet hagyományai.
Mária köszöntő Zárándok hétvége program-keret: csütörtök-vasárnap Jan. 2-3-4-5	Csíksomlyói Ferencesek, Áradat Egyesület munkatársai	Tervezz Istennel! Számadás és új kezdet. Mit viszek magammal? Mit engedek el? Isten helye az életemben az új évben. Elengedés és újrakezdet, tervek és célok az életemben. Előretekingetés. Megújulás.

FEBRUÁR

Időpont	Szervező intézmény(ek), szervezet(ek)	Témák, amelyekre az imák, elmélkedések, előadások és szentmise prédikációk épülnek
Mária köszöntő Zarándok hétvége program-keret: csütörtök- vasárnap Jan. 30-31 - Febr. 1-2	Csíksomlyói Ferencesek	Keresztény élethivatás, Istennek ajándékozott élet Hivatás a papi, szerzetesi életre. Hogyan élem meg az Istennek ajándékozott életet? Tanúságtételek papok és szerzetesek részéről.
Gyertyaszentelő Boldogasszony ünnepe - a szerzetesek világnapja, Febr. 2.	Csíksomlyói Ferencesek további szerzetesrendeket bevonva	Keresztény élethivatás, Istennek ajándékozott élet: tanúságtételek papok és szerzetesek részéről.
Betegek világnapja Febr. 11.	Csíksomlyói Ferencesek	Idősek, betegek zarándoklata Csíksomlyóra. Téma: a betegség és a lelki egészség kapcsolata.
Házasság Hete rendezvények Erdélyszerte	Egyházmegyei Családpasztorációs Iroda	Keresztény házasságok. Elköteleződés, szeretet.
Egyházmegyei felnőttképzési hálózati csapatépítő napok Febr. 24-25.	Pro Educatione Egyesület – Tanulmányi és Felnőttképzési Hálózat	Csapatépítés a felnőttképzéssel foglalkozó szervezetek körében

MÁRCIUS

Időpont	Szervező intézmény(ek), szervezet(ek)	Témák, amelyekre az imák, elmélkedések, előadások és szentmise prédikációk épülnek
Mária köszöntő Zarándok hétvége program-keret: csütörtök-	Csíksomlyói Ferencesek A kiegészítő programokat az Áradat Egyesület	Böjt, ima, jócselekedet Nagyböjti gondolatok: hogyan készülök a Húsvétra? Miben

vasárnap Febr. 27-28. – Márc. 1-2.	munkatársai, a Nőszövetség szervezik.	segíthet a böjt, az ima és a jócselekedet?
(Március 5 Hamvazószerda)		
Férfiak, édesapák lelkigyakorlata és zarándoklata (márciusban Csíksomlyón)	Egyházmegyei Családpasztorációs Iroda munkatársai	Női és férfi küldetése a világban. Feladataink nőként, férfiként. A férfi és nő együttműködése az egyházban és a világban.

ÁPRILIS

Időpont	Szervező intézmény(ek), szervezet(ek)	Témák, amelyekre az imák, elmélkedések, előadások és szentmise prédikációk épülnek
Mária köszöntő Zarándok hétvége program-keret: csütörtök- vasárnap Ápr. 3-4-5-6.	Csíksomlyói Ferencesek	Mindennapi keresztjeink szemlélése Átírányított figyelem. Lelkigyakorlat. A kereszt misztériuma, szenvedés értelme. Felkészülés a Húsvétra.
Elkezdődik a Szent Antal kilenced (ápr. 15)	Csíksomlyói Ferencesek	Minden kedden ünnepi szentmisék vannak a kegytemplomban.
Virágvasárnap Ápr. 13.	Virágvasárnapi Passió helyi fiatalok előadásában Csíksomlyón	Virágvasárnapi Passió előadása
Nagyhét Nagyszombat Ápr. 14-19.	Caritas „szertetmorzsa” akció – a kegyhelyről a városba	Szeretetmorzsa program
„Szent 3 nap” (nagycsütörtök – nagyszombat) programja	Csíksomlyói Ferencesek	Énekpróbák, a liturgia átbeszélése, liturgia magyarázat a szent 3 nap programjában Nagycsütörtök: lamentáció (Jeremiás siralmi); szentmise az

utolsó vacsora emlékére

Nagypéntek: hajnali keresztút a Jézus-hágón, lamentáció; egész napos gyóntatás; keresztút a kegytemplomban; nagypénteki szertartás

Nagyszombat: lamentáció; egész napos gyóntatás; nagyszombati szertartás

Húsvét

Ápr. 20.

Csíksomlyói Ferencesek

Húsvéti szentmise és eledelszentelés a kegytemplomnál

Ima a zarándokokért a kegytemplomban

Erdélyi Mária Út Egyesület

Fél órás szentségimádás és rózsafüzér imádság a Budapestről a püNKöSDi búcsúra induló gyalogos zarándokokért.

MÁJUS

Időpont	Szervező intézmény(ek), szervezet(ek)	Témák, amelyekre az imák, elmélkedések, előadások és szentmise prédikációk épülnek
Mária köszöntő	Csíksomlyói Ferencesek	Anyaság, anyaszentegyház
Zarándok hétvége program-keret: csütörtök-vasárnap Máj. 1-2-3-4	A kiegészítő programokat az Áradat Egyesület, a Nőszövetség és az egyházmegyei Családpasztorációs Iroda munkatársai szervezik.	Kegyelmi találkozás, megérintettség. Lelki anyaság, Szűz Mária és a Mária tisztelet hagyományai. Az áldott állapot.
Élő Rózsafüzér Csíkszeredában, Csíksomlyót is érintve Máj. 24.	Erdélyi Mária Út Egyesület	Imádság a városért, a lakókért, a helyi társadalomért.
Május folyamán a Szent Antal kilenced folytatódik	Csíksomlyói Ferencesek	A hónap folyamán minden kedden ünnepi szentmisék vannak a kegytemplomban.

JÚNIUS

Időpont	Szervező intézmény(ek), szervezet(ek)	Témák, amelyekre az imák, elmélkedések, előadások és szentmise prédikációk épülnek
<p>A Mária köszöntő elmarad, hiszen egybeesik a Püünkösdi búcsú ünnepével.</p> <p>Program-keret: csütörtök-vasárnap</p> <p>Jún. 6-7-8-9</p> <p>Püünkösöd ünnepe</p>	<p>Csíksomlyói Ferencesek</p>	<p>Szentlélek eljövetele.</p> <p>A püünkösdi búcsú mottója: „Boldog a méh, amelyik hordozott”</p> <p>Püünkösdi ünnep - nyitó szentmise pénteken este (jún. 6.), utána éjszaka virrasztás a kegytemplomban</p> <p>Szombat (jún. 7.) – reggeli szentmisék a kegytemplomban</p> <p>12³⁰-kor ünnepi szentmise a Hármashalom oltárnál, a Kis- és Nagysomlyó hegyek közötti nyeregben;</p> <p>19⁰⁰-kor csángómise, utána éjszakai virrasztás a kegytemplomban</p> <p>Püünkösöd ünnepe (jún. 8.) – szentmisék a kegytemplomban</p> <p>Püünkösöd másodnapja (jún. 9) – szentmisék a kegytemplomban</p>
<p>Jézus Szent Szívének ünnepe</p> <p>Jún. 27.</p>	<p>Áradat Egyesület</p>	<p>Az Áradat Egyesület lelki programjai zajlanak.</p>
<p>Szent Antal kápolna búcsúja</p> <p>Jún. 13.</p>	<p>Csíksomlyói Ferencesek, Csíki Anyák Egyesülete, Cserkészszövetség</p>	<p>Isten-gyermekség. Gyermekek és jövő. Gyermecképzések és foglalkozások Csíksomlyón</p>
<p>Iskolai tanévzáró szentmise, jún. 13 vagy 14</p> <p>Családnapi jún. 15</p>	<p>Gyulafehérvári Caritas és a Csíksomlyói Ferencesek, Csíki Anyák Egyesülete,</p>	<p>A kegytemplomban az esti szentmisén a gyermekek megáldása</p>

Cserkészszövetség

Zarándoklat a gyerekekkel a Szent Antal kápolnához.

JÚLIUS

Időpont	Szervező intézmény(ek), szervezet(ek)	Témák, amelyekre az imák, elmélkedések, előadások és szentmise prédikációk épülnek
Sarlós Boldogasszony ünnepe Júl. 2.	Csíksomlyói Ferencesek	A kegytemplom búcsúnapja
Mária köszöntő Zarándok hétvége program-keret: csütörtök-vasárnap Júl. 3-4-5-6.	Csíksomlyói Ferencesek, A kiegészítő programokat az Áradat Egyesület szervezi.	Találkozások - egymással és Istennel. Kapcsolatok. Kapcsolódások.
Ezer Székely Leány napja Júl. 5.	Környező községek ifjúsági csoportjainak bekapcsolódása, Hargita Nemzeti Székely Népi Együttes	Ifjúság-nevelés keresztény értékek mentén. Az Ezer Székely Leány napi programok.
Szent Ferenc Iskolája Júl. 18. körüli napok (4 nap)	Gyermektábor Csíksomlyón a ferences rend szervezésében	Szent Ferenc Iskolája – nyári tábor iskolás gyerekek részére
FERIZA – Ferences Ifjúsági Zarándoklat indul Csíksomlyóra Júl. 29.	Ferences rend, ferences fiatalok	A FERIZA a Porciunkula ünnepen (aug. 2.) szentmisével zárul.

AUGUSZTUS

Időpont	Szervező intézmény(ek), szervezet(ek)	Témák, amelyekre az imák, elmélkedések, előadások és szentmise prédikációk épülnek
----------------	--	---

Mária köszöntő	Csíksomlyói Ferencesek	Kereszténységre nevelés
Zarándok hétvége program-keret: csütörtök- vasárnap	Mustármag közösség, Papp László atya	Gyökereink, elődeink: Szent István király és kereszténységünk. Hunyadi János és az Úr angyala imádság.
Júl. 31. – aug. 1-2-3.		
Porciunkula ünnep	Csíksomlyói Ferencesek és a ferences fiatalok	Ferences ünnep, szentmisével a kegytemplomban
Aug. 2.		
Nagyboldogasszony – Szűz Mária mennybe felvétele	Csíksomlyói Ferencesek	Ünnepi szentmisék a kegytemplomban
Aug. 15.		
Nagyboldogasszony zarándoklat	Mária Út Egyesület	Kárpát-medencei léptékű 1 napos zarándoklat a családokért
Aug. 16.		
CSIT - fiatalok zarándoklata	Ifjúságpasztorációs központ, Áradat Egyesület, plébániák	Fiatalok zarándoklata. Ifjúságnevelés keresztény értékek mentén.
Aug. 13-17.		
Ferences rendi provinciai találkozó	Csíksomlyói Ferencesek	Szent Istvánról elnevezett erdélyi ferences rend provinciai találkozója Csíksomlyón ünnepi szentmiséssel, imával, programokkal.
Aug. 20.		
Egyházmegyei Pasztorális Napok (augusztus végén)	GyEPI – Gyulafehérvári Egyházmegye Pasztorációs Iroda	Lezárul a plébánia éve, elkezdődik a misszió éve az egyházmegyében. Szakmai előadások és műhelymunkák a témában.

SZEPTEMBER

Időpont	Szervező intézmény(ek), szervezet(ek)	Témák, amelyekre az imák, elmélkedések, előadások és szentmise prédikációk épülnek
Mária köszöntő	Csíksomlyói Ferencesek	A megváltás művének kezdete
Zarándok hétvége program-keret: csütörtök-	A kiegészítő programokat Máriás lelkeségek szervezik,	A fogantatás. Az angyal megjelenése. Mária válasza. Isten

vasárnap	Hajlák Attila atya	akaratainak elfogadása.
Szept. 4-5-6-7.		
Kisboldogasszony ünnepe, szept. 8. – ünnepi szentmise az ezt követő vasárnapon (2014-ben szept. 14)	Csíksomlyói Ferencesek	Mária neve búcsú Kisboldogasszony – Mária születése. Máriás lelkiségek, iskolák és mozgalmak az egyházmegyénkben.
Mária év 2014 szeptemberétől kezdődően	A ferences rend szervezésében	A kegyszobor 500 éves, ennek margójára szerveződik a Mária év. Másfél éves program, mottója: „Oltalmad alá futunk...”
Családkonferencia	Egyházmegyei Családpasztorációs Iroda	Családos témák

OKTÓBER

Időpont	Szervező intézmény(ek), szervezet(ek)	Témák, amelyekre az imák, elmélkedések, előadások és szentmise prédikációk épülnek
Okt. 1. Idősek világnapja	Gyulafehérvári Caritas	A hónap folyamán több helyszínen is zajlanak időseknek szóló programok.
Mária köszöntő	Csíksomlyói Ferencesek	Segítők fókuszban
Zarándok hétvége program-keret: csütörtök-vasárnap	Kiegészítő programokat a Gyulafehérvári Caritas munkatársai szerveznek.	Segítők világnapja. Segítés és szociális felelősségvállalás. Karitatív munka. Idősekkel való foglalkozások.
Okt. 2-3-4-5.		
Tranzitus ünnep – Szent Ferenc boldog átvonulása az örök életbe	Csíksomlyói Ferencesek	Szentmise és megemlékezés Assisi Szent Ferenc boldog haláláról.
Okt. 3.		
Élő rózsafüzér és a Segítők zarándoklata	Az Erdélyi Mária Út Egyesület és az Áradat Egyesület	Az Élő Rózsafüzér keretében vagy amellet a segítők zarándoklatának

	szervezésében	megszervezése Csíksomlyóra.
Október végé megnyílik a Misszió Éve a Katolikus Egyházban	Gyulafehérvári Érsekség és GYEPI	Missziós küldetésünk.

NOVEMBER

Időpont	Szervező intézmény(ek), szervezet(ek)	Témák, amelyekre az imák, elmélkedések, előadások és szentmise prédikációk épülnek
Nov. 1. Mindenszentek ünnepe, nov. 2. Halottak napja	Csíksomlyói Ferencesek	Szentmise a kegytemplomban, elhunyt szeretteinkért szentmise után ima a kegytemplom kriptájában.
Mária köszöntő	Csíksomlyói Ferencesek	Küldetésünk van
Zarándok hétvége program-keret: csütörtök-vasárnap	Áradat Egyesület, evangelizációs iskolák	Misszió a mai világban és korban. Evangelizációs iskolák találkozója.
Nov. 6-7-8-9.		
Árpádházi Szent Erzsébet ünnepe	Áradat Egyesület, Asszony szervezetek	Az asszonytalálkozó éves, soron következő tematikája szerint.
Nov. 19.		
Lány és Asszonytalálkozó (nov. 15 körül, 3 nap)		
Adventi koszorú-kötés	Ferences rend, Pro Educatione Egyesület, Áradat Egyesület, Csíki Anyák Egyesülete, Csíksomlyói Közbirtokosság	Családok részére meghirdetett adventi koszorú kötés a Hotel Salvator nagytermében.
Nov. 29.		
Advent első vasárnapja	Csíksomlyói Ferencesek	Vasárnapi szentmisék a kegytemplomban

DECEMBER

Időpont	Szervező intézmény(ek), szervezet(ek)	Témák, amelyekre az imák, elmélkedések, előadások és szentmise prédikációk épülnek
Mária köszöntő Zarándok hétvége program-keret: csütörtök- vasárnap Dec. 4-5-6-7.	Csíksomlyói Ferencesek	A várakozás megszentelése. Várakozás és készülődés. Remény. Hálaadás, öröm, szeretet.
Róráte szentmisék december folyamán egészen karácsonyig. Vasárnapi szentmisék Dec. 7, 14, 21.	Csíksomlyói Ferencesek	Adventi szentmisék a kegytemplomban
Karácsony ünnepe Dec. 24-26.	Csíksomlyói Ferencesek	Ünnepi szentmisék a kegytemplomban 8, 10:30, 18 órától
Évzáró, Óév búcsúztató	Csíksomlyói Ferencesek	Hálaadó szentmise a kegytemplomban 18 órától.

II. 2. TEMATIKUS ZARÁNDOKLATOK

A csíksomlyói kegyhelyre nem csak a Mária köszöntők alkalmával jönnek zarándokok, hanem az év folyamán szinte folyamatosan a legkülönbözőbb zarándokcsoportok érkeznek. Központunk és koncepciónk második fontos elképzelése (a Mária köszöntők, mint zarándok hétvége elképzelés mellett), hogy elősegítse és ösztönözze a kompakt zarándok-csoportok érkezését a kegyhelyre. Ebben az elképzelésben is fontosnak találjuk egy éves terv kidolgozását havi tematikus bontásban. Ugyanakkor azt is, hogy lehetőség szerint ezek a kompakt zarándokcsoportok az erdélyi Mária Út útvonalait követve/használva érkezzenek Csíksomlyóra, így az épülő zarándok útvonalakat sikerülhet még előbbé tenni.

Jakubinyi György érsek úr gondolatait idézve:

„A Mária Út egy olyan zarándokprogram, amely segít korunk emberének, hogy zarándokolva önmagára és Istenre találjon. [...] Az útvonal alapvetően a Szűzanyához kapcsolódó kegyhelyeket, emlékeket fűzi fel, teljes hosszában több ezer km hosszúságban, de ehhez kapcsolódva minden történelmi, vallási, kulturális, természeti vagy épített értékre is ráirányítja az érdeklődők figyelmét. [...] A Mária Út vagy annak kisebb szakaszai csoportosan vagy egyénileg is bejárhatók lesznek. [...] A gyaloglás közben megélt közösségi érzés, a természet közelsége, a megszokottból való kiszakadás élménye, a fizikai teljesítményből fakadó kellemes fáradtság megerősíti a zarándok hitét és önbizalmát. Az ember egyszerre megismeri Istent, a világot és saját magát, s a felismerések révén megváltozik, átalakul a szemlélete is.”

(Exc. És Ft. Dr. Jakubinyi György érsek, 2010)

Ennek a gondolatnak a szellemében kívánjuk a lelki- szellemi központ programjában a Mária köszöntők mellé a Mária Úton zajló zarándoklatokat is betársítani. Elképzelésünk rövidtávon a következő:

- Kompakt zarándok-csoportok zarándoklatának elősegítése és szervezése a csíksomlyói kegyhelyre, lehetőség szerint a Mária Út útvonalain haladva, éves terv szerint havi tematikus bontásban.

A Mária Út és a rajta zajló zarándoklatok missziós eszközök. Küldetésünk, hogy az Istenhez vezető utat másoknak is megmutassuk. A zarándoklat jó lehetőség arra, hogy minél többen valós istenélményben részesülhessenek az istenkeresés útján. A lelki-szellemi központ ezekhez a folyamatokhoz nyújt segítséget a maga eszközei által.

Zarándoklatok rendszeressé tétele a Mária Úton nagy áttörést jelentene Csíksomlyó életében, hiszen nem csak Pütkösre érkeznének zarándokok szervezeten a környékről, hanem az év folyamán több alkalommal is. Cél: minél többen induljunk el a kegyhely fele, egy időben közösen zarándokoljunk és imádkozzunk a Mária úton.

A lelki-szellemi központ keretében főként a kompakt zarándokcsoportoknak szervezett tematikus búcsúk vagy zarándoklatok „műfajára” hegyeznénk ki programtervünket. Az emberek szeretnek Csíksomlyóra jönni, itt különféle programokon részt venni - ennek fog a lelki-szellemi központ még inkább tematikailag is rendszerességet adni.

A legtöbb kegyhelyen számos tematikus „búcsút” szerveznek. Erre Erdélyben is igény van. Konkrétan a csíksomlyói kegyhelyre irányulóan a következő zarándoklatokat látjuk megvalósíthatónak, és szorgalmazzuk 2014-re vonatkozóan:

- Január: Egyháztanácsosok zarándoklata
- Február: Betegek zarándoklata
- Március: Férfiak zarándoklata
- Április: Elsőáldozásra készülők zarándoklata
- Május: Anyák, asszonyok zarándoklata
 - A Pütkösdi búcsús zarándoklat
- Június: Gyerekek, ministránsok zarándoklata
- Július: Leányok zarándoklata
- Augusztus: Fiatalok zarándoklata összekötve a CSIT-tel
- Szeptember: Házasok zarándoklata
- Október: Idősek zarándoklata, Segítőik zarándoklata
- November: Papok zarándoklata

- December: Családok, családosoK zarándoklata.

Ezek a zarándoklatok megszervezhetőek azokon a Hargita megyei Mária út zarándok útvonalakon, amelyeknek a fejlesztése az Erdélyi Mária Út Egyesület szervezésében a RECULTIVATUR projekt keretében zajlik. Így a tematikus zarándoklatok szervezése ezúton is hozzájárulhatna a megyei zarándok útvonalak népszerűsítéséhez. A megyei zarándok útvonalakon kialakított turisztikai termékek és szolgáltatáselemek (zarándok-szállás, étkezés, tájékoztatás, csomag és személyszállítás, kulturális és vallásos programok, látványosságok bemutatása, stb.) pedig minőségi töltetet adnának a zarándokközpont által kezdeményezett tematikus zarándoklatoknak.

II.3. Szakmai továbbképzések

II.3.1. Hitéleti képzés

Képzési anyagunk első része a havi tematikus programok részletes kibontását tartalmazza, amelyekhez a zárandoklatvezető képzésnek 12 hónapra lebontott moduljai szervesen kapcsolódnak. A havi modulokra lebontott zárandoklatvezető képzésre a Mária köszöntőkre és a zárandok-hétvégére érkező zárandokokat várjuk. Mindazok, akik rendszeresen részt vesznek a képzési modulokon is (gyakorlatilag elvégzik a képzést), igény szerint elismervényt kaphatnak arról. A képzésekben lehetőség van az alkalmi bekapcsolódásra is.

1. Tervezz Istennel!

Ebben a képzési blokkban a résztvevők számadást készítenek, és lelkileg is felkészülnek az új kezdetre. Kulcskérdések, amelyet a lelki program vezetője feltesz: Mit viszek magammal? Mit engedek el? Cél: megvizsgálni a következőket: Isten helye az életemben az új évben, terveim és céljaim az életemben az új évben Isten szeretetének tükrében.

2. Keresztény élethívás, Istennek ajándékozott élet

A második képzési blokk az élethívásról szól, külön kitérve a papi és szerzetesi életre szóló hivatásokra. Hogyan élem meg az Istennek ajándékozott életet? A modul kulcseleme a tanúságtétel papok és szerzetesek részéről.

3. Böjt, ima, jócselekedet

A nagyböjti gondolatok vezérelnek ezt a harmadik képzési részt. A böjt az engesztelés és önfegyelmelés ideje. Lelkünket készítjük fel Jézus feltámadásának megünneplésére bűnbánattal, gyónással. Az ima és a jócselekedet közelebb hozza lelkünket az Istenhez.

4. Mindennapi keresztjeink szemlélése

A képzés fókuszában az átirányított figyelem áll. Gyakorlására egy hasznos „módszer” a lelkigyakorlat. Húsvétra készülve a kereszt misztériuma, szenvedés értelme lehet a

lelki gyakorlatunk témája. A virágvasárnapi passió előadáson való részvétel vagy a kórus meghallgatása segíti felkészülésünket.

5. Anyaság, anyaszentegyház

Kettősség jellemzi ezt a modult a téma szempontjából: egyrészt a Szűz Mária kapcsán az áldott állapot, a kegyelmi találkozás és a megérintettség van a fókuszban. Másrészt az anyaszentegyház Isten népének közösségét jelenti, amelyben a híveknek kötelessége, hogy egyházi előjáróikért imádkozzanak, azaz a lelki anyaság működik.

6. Isten-gyermekség

Ezt a képzési blokkot az Isten-gyermekség kérdésének szenteljük. Az isten-gyermekség a krisztushívők rendkívüli viszonyát jelenti az Istenhez. Az Atyával való kapcsolatról szól, amely egy bizalomteljes magatartásban mutatkozik meg. A téma másik vonatkozása, amely kifejtésre kerül: a gyermek, mint jövő.

7. Találkozások egymással és Istennel. Kapcsolatok és kapcsolódások.

Ezt a képzési blokkot a Sárkány Boldogasszony ünnepe indította. Mária látogatása Erzsébetnél egy örömteli találkozás, amely azt üzeni számunkra, hogy tanuljunk a Szűzanyától alázatos szeretetet. Minél nagyobb szeretetet gyakorolunk valaki felé, annál értékesebb lesz az áldozatunk.

8. Kereszténységre nevelés

Fókuszban az ifjúságnevelés keresztény értékek mentén. Ehhez a feladathoz ismernünk kell gyökereinket, elődeinket. A képzés tartalmi része kitér a Szent István király és a kereszténység témakörére, valamint Hunyadi János és az „Úr angyala” imádság „előzményeire”. Keresztény értékeinket és gyökereinket az ifjúságnevelő munka szempontjából tárgyaljuk újra a képzés során.

9. A megváltás művének kezdete

Ez a kérdésblokk Szűz Máriához kapcsolódik tematikailag, mégis új elemet hoz be (a korábbiakhoz viszonyítva). A fogantatás, az angyal megjelenése, Mária válasza – tulajdonképpen az Isten akaratának elfogadása által a megváltás művének kezdetét jelenti.

Másik vonalon a Mária születése ünnep a Máriás lelkiségeket, iskolákat és mozgalmakat hozza előtérbe.

10. Segítők fókuszban

Képzési blokkunk a segítség kérdését tárgyalja. A segítség és szociális felelősségvállalás, a karitatív munka, az idősekkel való foglalkozások témái vannak terítéken. Az őszi hónapokban több olyan program is van, amelyek ehhez a témához kapcsolódnak. Vizsgáljuk meg a legfontosabb kérdéseket egy lelki program keretében. A segítők mentálhigiénéjének problematikája kulcsfontosságú.

11. Küldetésünk van

Misszió megvalósítására a mai világban és korban különféle eszközök állnak a rendelkezésünkre. Ilyenek: szóval hirdetni az igét, személyes példamutatás, közösségben megélt tevékeny szeretet. Képzési blokkunk ezt a témát járja át, kitérve az evangelizációs iskolák szerepére, az új evangelizáció lehetőségeire.

12. A várakozás megszentelése.

Karácsonyra készülve a hétköznapi porától és a bűneinktől megterhelt szeretetet akarjuk megtisztítani, felidézni, pulzusát megtapintani. Ebben Mária várakozása az igazi, s ebbe kell bekapcsolódnunk: az alázatosan nyitott, a következményeket teljesen vállaló, imádkozó várakozásba. Ezért nem tennünk kell valamit a várakozásban, hanem vissza kell lépnünk: okos, tapasztalt, mindentudó énünket kell háttérbe szorítani böjtöléssel, a nem tudás nyitottságával, az Újszülöttre figyelő önfelejtéssel, a meglepetésnek előre örülő bizalommal.

II.3.2. Zarándoklatvezető képzés

A program célja olyan zarándoklatvezetők képzése, akik jártasak a zarándoklás elméleti és gyakorlati hátterében, és akik képesek önállóan egy zarándoklat megszervezésére, vezetésére vagy itt szerzett tudásukkal a zarándoklás ügyét szeretnék más módon szolgálni (pl. segítőként vagy zarándokfogadóként).

A program célcsoportja

18 év feletti elkötelezett keresztények (református, evangélikus, ortodox, unitárius, római és görög katolikus), akik szeretnék megosztani másokkal a zárandoklás örömét, a jövőben zárandoklatokat kívánnak szervezni és vezetni, vagy a zárandoklás ügyét más módon akarják szolgálni.

A program során megszerezhető kompetenciák

- zárandoklás elméleti háttérének ismerete (teológiai, bibliai, néprajzi, zárandoklatokhoz kötődő keresztény szimbólumok ismerete, pszichológiai ismeretek)
- konfliktus-megoldási kompetencia (vész helyzetben tud reagálni, segítséget nyújtani)
- zárandoklatszervezési kompetencia (képes többnapos zárandoklat megszervezésére és vezetésére)
- vezetési kompetencia (jó zárandokvezető ismerje a csoportdinamikát, tudja kezelni, a csoport tagjaival eredményesen tud kommunikálni, képes lelki impulzusokat adni a csoport tagjainak, mely személyes hitbeli tapasztalatra és a természet közelségére épül, ismeri kötelezettségeit és jogait a csoport tagjaival és a törvénnyel szemben, képes ismereteket megosztani)
- képes önreflexióra, saját erősségeinek és gyengeségeinek felismerésére
- Európa és Kárpát-medence fontosabb zárandokútvonalainak és kegyhelyeinek ismerete.

Tervezett képzési idő: 50 óra elméleti képzés, 3 napos zárandoklat (30 óra)

Csoportlétszám: minimum 10 fő, maximum 20 fő

A képzés módszerei

Előadás, megbeszélés, csoportmunka, strukturálás, kérdezés, visszacsatolás, a hallgatók munkájának értékelése, szemléltetés, projekt módszer, feladatmegoldás, házi feladat, helyzetgyakorlat, játék.

II.4. Alternatív programok a kegyhelyen

Csíksomlyó az év folyamán többféle programnak is helyet ad. Ezek lehetnek egyházi vagy egyházmegyei szervezetek által működtetett lelki-szellemi vonatkozású programok, de lehetnek külsős szereplők által Csíksomlyóra hozott tartalmas, a zarándokok és turisták számára is nyitott programok. Lelki-szellemi központunk törekedik programkínálatában megjelentetni minden olyan kezdeményezést, amely a meglévő helyi kínálat mellett az általunk képviselt értékek mentén (lelki-szellemi épülést, társadalmi felelősségvállalást segítő, oktatási-nevelési célú, szeretetközösséget hirdető, egyéni és közösségi implikációt szorgalmazó, stb.) szerveződik.

Egy fontos ilyen kezdeményezés a Pro Educatione Egyesület - Tanulmányi és Felnőttképzési Hálózat. Az egyesület, mint tanulmányi és felnőttképzési hálózat a Gyulafehérvári Főegyházmegye területén összefogja a keresztény értékrendet képviselő, felnőttképzéssel foglalkozó szervezeteket. Tagszervezeteinek olyan hálózatot teremt, amely keresztény értékeken alapuló elméleti és gyakorlati tudást biztosít, támogatja munkájukat lelki, szellemi, anyagi vonatkozásban és szakmai igényességgel kíséri őket.

A tanulmányi és felnőttképzési hálózat tagszervezetei és partnerei keresztény értékek mentén képzelik el a jövő társadalmának a jelenben történő képzését, kreatívan felhasználva a hálózat biztosította együttműködési lehetőségeket és a szakmai információáramlást.

E hálózat égisze alatt működésbe lépő lelki-szellemi központ tehát támaszkodhat a hálózatban már meglévő széles partnerszervezeti bázisra, mind a meglévő programok népszerűsítésében, mind pedig újabb, a kegyhely kínálatát kiegészítő zarándok- és turistaprogramok bevonásában.

Egyéb programok, kulturális események Csíksomlyón és környékén

- Hagyományos termékek vására, minden hónap utolsó szombatján a csíkszeredai Szabadság-téren – Hargita Megye Tanácsa
- EKE túrák Somlyón és környékén – Erdélyi Kárpát Egyesület
- Farsangtemetés Csíkcsootfalván – Csíkcsootfalvi Hagyományőrző Csoport

- Megyei Farsangtemetés Hargita megye hagyományőrző csoportjaival, váltakozó helyszínen, hamvazószerda előtti szombaton – Hargita Megyei Kulturális Központ
- Egyházmegyei felnőttképzési szervezetek hálózati csapatépítő napjai, február végén – Pro Educatione Egyesület
- Március 15-ei megemlékezések Csíkszereda különböző helyszínein
- Székelyföld Napok, minden évben a pünkösd előtti héten (kézműves vásár, koncertek, könyvbemutatók, Csúrdöngölő Gyermekek- és Ifjúsági Néptánc találkozó) – Hargita Megye Tanácsa
- Jézus Szent Szívének ünnepe, június – Áradat Egyesület
- Ezer Székely Leány Napja, június első szombatja – Csíkszereda Önkormányzata
- Csíkszeredai Régizene Fesztivál, minden év júliusában – Hargita Megyei Kulturális Központ
- Csíkszeredai Városnapok és Pityókafesztivál, augusztus első hétvégéjén – Csíkszereda Önkormányzata
- Erdélyi Prímások Találkozója, novemberben – Hargita Nemzeti Székely Népi Együttes
- 1956-os forradalom megemlékezése, csíkszeredai helyszíneken, október 23.
- Lány- és Asszonytalálkozó, november 15. körül, 3 nap – Áradat Egyesület
- Adventi koszorú-kötés a Salvator Hotelben - Ferences rend, Pro Educatione Egyesület, Áradat Egyesület, Csíki Anyák Egyesülete, Csíksomlyói Közbirtokosság
- Adventi Hangversenysorozat - Csíki Kamarazenekar

EGYHÁZI ÉS EGYHÁZKÖZELI SZERVEZETEK CSÍKSOMLYÓN

Csíksomlyói ferencesek (www.csiksomlyo.ro), Pro Educatione Egyesület (www.proeducatione.ro), Erdélyi Mária Út Egyesület (www.mariaut.ro), KALOT Egyesület (www.kalot.ro), Gyulafehérvári Caritas (www.caritas-ab.ro), Áradat Egyesület (www.aradat.ro), Erdélyi Háló Egyesület (www.erdelyihalo.ro), Szent István Kollégium (www.magnificat.ro).

III. Egyéb tartalmak, terjesztés, marketing és értékesítés

A „Csíksomlyó, mint lelki-szellemi központ” projektben további tartalmak és termékek kerültek kifejlesztésre. A központ arculati és identitáselemeit, a különböző értékesítési irányvonalakat és stratégiákat, a támogatók által kért vizuális identitás elemeket és a különféle marketing eszközök használatának a lehetőségeit a központ részére kidolgozott marketing terv részletezi (lásd külön dokumentumként „Marketing terv” címmel a projekthez tartozó mellékletek között). Ebből röviden az értékesítésre vonatkozó tételeket foglaljuk össze:

Értékesítési, népszerűsítési módszerek és a marketingeszközök szórási terve

A zárandokprogramoknak a bejelentkezett csoport nagysága, program-igénye függvényében dolgoz ki a Zárandokközpont egy megfelelő árat. Ugyanakkor a könnyebb értékesíthetőség céljából a program levezetésére, megszervezésére standard, piaci árakat is megszab, melyeket eljuttat a közvetítő csatornákhöz.

A kidolgozott zárandokprogramokat, mint turisztikai terméket, elsősorban azokkal a **módszerekkel és csatornákon népszerűsítjük**, amelyeken eddig is informálódtak az ideérkező zárandokok, melyeket megszoktak és használnak a rendszeresen Csíksomlyóra járó turisták. A Zárandokközpont létrehozásáról szóló koncepcióban számba vettük a csíksomlyói partnerszervezeteket. A brosrákat, a honlap címét, a filmet egyfajta információs csomagban eljuttatjuk azokhoz a partnerekhez, akik a koncepció kidolgozásakor a személyes találkozók is részt vettek. Célcsoportjukhoz továbbítják ezek a szervezetek az új programkínálatot. Másrészt új értékesítési és népszerűsítési csatornákat vezetünk be specifikusan ezekhez a programokhoz.

Kiadványok és portálok

Híryanagot küldünk a kidolgozott programokról és online brosrát juttatunk el portálokhoz vagy kiadványok szerkesztőihöz. Ilyen csatornák:

- a zárandokközpont koncepciójában felsorolt partnerek honlapja, hirdetési csatornái
- a korábbi fejezetekben ismerttetett helyi, már meglévő, a kegyhely és a nyilvánosság kapcsolatát erősítő eszközök (szállásadók honlapja, a Salvator Hotel honlapja, facebook oldala stb.)

- a csíksomlyói ferences testvérek és az őik nyilvánossággal kapcsolatot tartó eszközeik: a www.csiksomlyo.ro honlap
- a Csíksomlyó – kegyhely facebook-oldal – 2007 személy követi
- a Csíksomlyó Üzenete kiadvány
- rádióműsorok és blogok, melyeket a ferences testvérek működtetnek
- egyházi kapcsolatok: a Gyulafehérvári Érsekség segítségével ajánljuk az egyházmegye papjainak figyelmébe az új somlyói zárandokprogramokat és képzési lehetőségeket
- az egyházmegye, az érsekség nyilvánossági eszközeit is igénybe vesszük: www.romkat.ro honlap szerkesztőihez eljuttatunk egy programkínálatot és online letölthető brosrát
- a Vasárnap és a Keresztény Szó újságokhoz juttatunk el híryanagot és a www.katolikhos.ro portálhoz
- az Erdélyi Mária Út Egyesület honlapján, csatornáin.

Csíksomlyó „üzenetének” továbbítása céljából egy olyan, többnyelvű tájékoztató (helyismereti, vallástörténeti, stb. információkat tartalmazó) **film** készült, amely számos partnerszervezetet, szakembert ismertet. Megszólalnak benne azok a szereplők, akik Csíksomlyón tevékenykednek, akik a központ partnerszervezetei vagy azok lehetnek a jövőben. Hangot kapnak benne azok a személyek, akik Csíksomlyó történetét kutatják, illetve a somlyói búcsún résztvevő emberek is. Több szempontból is hasznos, tanulságos összeállítás készült el.

A projektben kidolgozott koncepció központi eleme a havi bontásban megjelenő, egész évre kidolgozott és összeállított lelki-szellemi programokra fókuszáló csíksomlyói programterv. Ehhez rendeltük hozzá a két képzésnek (hitéleti képzés és zárandoklatvezető képzés) a programját, és a két 12 havi anyagot egy kiadványban **Programfüzet** néven jelentetjük meg. Ez elsősorban zárandokoknak szól, illetve azoknak a turistáknak, akik szeretnének több napos itt-tartózkodásuk alatt helyi vezetést is igényelni a lelki-szellemi töltekezést illetően. A programfüzetben a havi program mellett kiemelten szerepel a zárandokhétvége, ennek keretében működnek a vezetett programok is. Ahogyan az a programfüzetben megjelenik, a kegyhelyen zajló legtöbb esemény nyitott program. A zárandokhétvégék vezetett programjára azonban szükséges az előzetes bejelentkezés és egyeztetés.

A programfüzet (brosúra) és a bemutató film terjesztésének lehetőségei:

- min. tíz hazai és tíz külföldi turisztikai ügynökséghez és irodához küldjük el
- a kegyhelyen kialakított kegytárgyboltban számos zarándok fordul meg, a Zarándokközpont brosráinak, bemutató filmjének kulcsfontosságú szóróhelye lesz
- az Erdélyi Mária Út Egyesület rendezvényein
- a brosrát csíkszeredai könyvesboltokhoz juttatjuk el
- szállásadóhelyek recepciójára juttatjuk el
- plébániákra
- a Székely Termékek Vásárára
- nagyobb székelyföldi rendezvényeken szórjuk
- turisztikai vásárokra, kiállításokra a Salvator Hotel és Konferenciaközpont partnerségében juttatjuk el
- a partnerszervezetek programjaira
- magyarországi zarándokirodába, pl. a Szent Márton Zarándokirodába Szombathelyre
- 2013 a Plébánia Éve. Ennek jegyében plébániákat keresünk fel a projekt anyagaival, végtermékeivel.

Felhasznált források:

Csíksomlyó Üzenete kiadvány

www.csiksomlyo.ro

Munkamegbeszélések feljegyzései (július, október)

Mária út tanulmányi napok feljegyzései

Pro Educatione Egyesület – Tanulmányi és Felnőttképzési Hálózat belső anyagai

Az anyagot összeállította:

Pro Educatione Egyesület – Tanulmányi és Felnőttképzési Hálózat, Csíksomlyó

